

-Там само. - С.198; 16. Див.: Ю.А.Мішк. Яворницький під наглядом ВКП(б) та НКВС // 36.: Регіональне і загальне в історії / Упорядник В.М.Бекетова. - Дніпропетровськ, 1995.-С.27; 17.Бойко О.Д. Історія України.-К.: Академія, 2002.-С.425; 18. Лист А.В.Добровольського від 14.03.1930 р. //Епістолярна спадщина...- Вип.1.-С.204-206; 19. Лист А.В.Добровольського від 9.04.1930 р. - Там само. -С.211-212; 20. Лист А.В. Добровольського від 15.05.1930 р. - Там само. - С.212; 21. Лист В.С.Соляника від 25.05.1930 р. - Там само.-С.506-507; 22. Лист В.С.Соляника від 10.05.1930 р.- Там само.- С.505; 23. Лист В.С.Соляника від 25.05.1930 р.- Там само,- С.506; 24. Лист В.С.Соляника від 25.08.1930 р. - Там само. - С.511; 25. Лист В.С.Соляника від 10.09.1930 р.- Там само. - С.513; 26. Лист В.С.Соляника від 25.08.1930 р.- Там само. - С.512; 27. Лист В.С.Соляника від 5.09.1930 р.- Там само.- С.513; 28. Лист В.С.Соляника від 10.09.1930 р. - Там само. - С.513; 29. Лист О.С.Федорковського від *6.10.1930 р. -Там само. - С.558; 30. Лист А.В.Добровольського від 3.04.1931 р.- Там само. - С.221; 31. Лист В.С.Соляника від 15.05.1931 р.- Там само. - С.514; 32. Лист В.С.Соляника від 30.06.1931 р.- Там само. - С.518; 33. Лист М.О.Міллера від 15.08.1931 р. - Там само. - С.349-350; 34. Лист В.С.Соляника від 14.07.1931 р.- Там само. - С.519; 35. Лист М.О.Міллера від 19.08.1931 р.-Там само. - С.352; 36. Лист В.С.Соляника від 30.08.1931 :- Там само. - С.521; 37. Лист В.С.Соляника від **29.09.1931** р. - Там само. - **С.522**; 38. **Мишк Ю.А.** Чворницький під наглядом... -С.27; 39.Ченцов В.В. Ідеолог українського націоналізму // Відроджена пам'ять: гтега нарисів.- Дніпропетровськ, 1999.-С.108; 40.Нестуля О.О. Сплюндрована доля (В.А.Грінченко). // 36.: Репресоване краєзнавство.-К.,1991.-С.204-209; 41.Нестуля О.О. Дослідник народного мистецтва.-Там само. - С.173-177; 42. Епістолярна спадщина...Вил. 1.-С.807-809; 43. Там само.

Т.М. Плаксії

В.І.ВЕРНАДСЬКИЙ І ПОЛТАВЩИНА

У наш техногенний час невинно зростає актуальність ідей видатного мислителя ХХ сторіччя В.І.Вернадського. З'являється потреба у їх практичному використанні, і не тільки в сучасному, а й у майбутньому, його прогнозуванні. Ще в 60-ті роки, коли людство сягнуло Космосу, сформувало антропний принцип Всесвіту з його центральним становищем людини з еволюції, підкорило атомну енеогію. створило системний погляд на науково-технічні можливості моделювання можливих сценаріїв свого розвитку, в особі кращих представників світової еліти суспільство усвідомило еволюційну кризу свого існування. В.І.Вернадський задовго до цього намагався віднайти відповіді на питання про те, що чекає людство попереду та як слід жити далі, аби не зруйнувати основ свого буття.

Вернадський Володимир Іванович (1863 - 1945) походить із старовинного козацько-старшинського роду. Близкуче закінчив природниче відділення Петербурзького університету. 1897 р. обраний професором кафедри мінералогії Московського університету, те заклав основи генетичної школи у мінералогії, зібрав навколо себе молодих і тачановитих злених. 1909 р. був обраний академіком Петербурзької Академії наук. У 1918 р. 3.1.Вернадський став засновником і першим Президентом Української Академії наук. Академік Петербурзької Академії наук. Лауреат Державної премії СРСР. Увійшов в історію к геніальний вчений, творець теорії про біосферу, зокрема, ноосферу, теорії про провідну толь живих істот у геохімічних процесах та еволюційної теорії походження мінералів. Засновник геохімії, біогеохімії, радіогеології. Автор багатьох праць з проблем мінералогії, ігісталографії, історії і філософії природознавства. Був обраний дійсним членом Наукового товариства імені Т.Шевченка (Львів) та членом Українського наукового товариства (Київ). Його ім'я присвоєно науковій бібліотеці НАН України. У 1973 р. засновано академічну трем ію імені В.І.Вернадського.

Рідкісна синтезуюча здібність, здатність всеохоплення вирізняють його творчий --ній. Він був визначним суспільним діячем, видатним організатором науки в Росії, Україні - в СРСР. Сьогодні видатний природодослідник, мислитель, гуманіст В.І.Вернадський по зтаву визнається однією з головних постатей не тільки російської чи української (й тгдянської), а й світової культури ХХ сторіччя. Винятково важливе значення має звернення то спадщини В.І.Вернадського у розвитку сучасних наукових шкіл, зокрема з проблем професійної педагогіки і психології освіти.¹ Безсумнівно, наукові ідеї та особистість вченого -з надзвичайно актуальними. Адже вони вийшли далеко за межі власне науки. Не перебільшуючи, можна сказати, що без розуміння ідей та самої особистості В.І.Вернадського

не було б сучасної наукової картини світу, світогляду сучасної людини, і, що не мені: важливе, - світогляду нащадків. На жаль, постать В.І.Вернадського сьогодні фактично канонізована: його цитують політики й державні діячі, президенти, на нього посилаються філософи, письменники й публіцисти, до нього звертаються митці, вчені. Попри те, що іде мислителя видавалися його сучасникам "геніальними абстракціями", сьогодні вони покладені світовим співтовариством в основу спеціальної природничонаукової концепції і прийняті ООН у якості керівництва до дії при визначенні сучасної есхатології - стратегії виживання і розвитку людства. За умов бурхливого розвитку науково-технічної революції, з її надзвичайно швидкими темпами зростання інформації В.І.Вернадського саме у XX сторіччі назвали енциклопедистом, "Ломоносовим XX сторіччя".

Незважаючи на численні публікації ("бібліографія Вернадського" на 1991 г'л становила близько тисячі назв праць) про нього, В.І.Вернадський до цього часу залишається terra incognita не тільки для широкого загалу, а й для історії культури. Його магнетична особистість ще довго притягуватиме дослідників з різних галузей наукового пізнання: його цитуватимуть (кожен на свій лад) науковці, його наслідуватимуть та зображуватимуть у мистецтві, на його прикладах виховуватимуть. Тим паче, що й перед самим В.І.Вернадським свого часу у якості головних завдань стояли питання розвитку і науки, і освіти, зокрема подолання прірви між великою наукою та вищими учбовими закладами. Так, в одній з статей у якості "завдань для форм вищої освіти", які випливають із "переворотів в устої життя", він зазначав, що, перебуваючи в критичних ситуаціях, вимагав від себе навіть повного перегляду засад власного світогляду, ставлячи, як і завжди, на перше місце "зростання наукового знання й прикладання його у техніці та в суспільних формах життя". У наш час, коли вочевидь проявляється колективний характер такої форми власності з знання, до того ж зростаючої ролі його експлуатації, зростає й актуальність поглядів В.І.Вернадського щодо впровадження наукових знань у всі сфери суспільного життя. Тож сьогодні В.І.Вернадський все більш стає суттєвим фактором суспільного життя України.

Враховуючи видатний внесок до світової науки В.І.Вернадського, 27 лютого 2002 р. Верховна Рада України видала постанову, у якій рекомендувала Кабміну розробити заходи з відзначення на державному рівні пам'яті всесвітньо визнаного вченого, зокрема: проведення 12 березня 2003 р. до 140 річниці з дня його народження у Києві в приміщенні Національного академічного театру опери і балету України ім.Тараса Шевченка урочиста зборів представників науки, громадських організацій. Верховної Ради України, гостей столиці України; відновлення будинку й садиби В.І.Вернадського у селищі Шишаєт Полтавської області й створення там меморіального музею вченого; проведення ювілейних виставок у Полтаві, Сімферополі, Кременчуці...¹.

І не випадково у постанові згадуються міста Кременчук та Полтава. У Кременчуку завдяки ініціативі інтелігенції міста, зокрема А.М.Лушакової - директора міської Краєзнавчої музею та його старшого наукового співробітника О.О.Ігнатенка - папколю популяризатора ідей та особистості В.І.Вернадського, а також членів клубу "Діалог", ДК 1988 р., з нагоди 125-річного ювілею мислителя, піднімалося питання про увічнення його пам'яті у цьому місті. Особливу колоритність ініціативам інтелігенції Кременчука надають обставини, що з нагоди святкування 135-річного ювілею вченого у Краєзнавчому музею О.О.Ігнатенком було організовано спеціальну пересувну виставку з циклом лекцій та бесід у місцях її експонування: в інститутах, технікумах, школах, бібліотеках, на радіо, у пресі, і також на міжнародній педагогічній конференції, що відбулася у м.Полтаві. На той час робот, увінчалася прийняттям міською Радою рішення від 3 грудня 1998 р. про створення у місті меморіальної дошки на честь В.І.Вернадського. Серед ініціаторів її створення - Н.Т.Анисимов (художник), О.П.Самодрін (вчений, педагог), О.О.Ігнатенко, А.М.Лушаков, О.І.Шевченко (НАНУ), А.А.Котляр, О.П.Черепанов, М.В.Шевера (НАНУ). Сама дошка автором якої став Н.Т.Анисимов, була встановлена 2003 року на фасаді будинку, у якому В.І.Вернадський перебував під час експедиції у Кременчуцькому повіті. До того ж на честь 140-річного ювілею з дня народження В.І.Вернадського у музеї було проведено "Крупкі

стіл" за участю провідних вчених, митців, працівників освіти, громадських діячів, з обговоренням ідей В.І.Вернадського у контексті розвитку сучасного суспільства, а також виставку книг і картин місцевих художників, присвячених пам'яті мислителя. Значною подією у Кременчуці стала організація всеукраїнських та міжнародних науково-гірактичних зсонференцій "Ідеї В.І.Вернадського і сучасна гуманітарно-економічна освіта в контексті розвитку людства", які відбуваються за підтримки НАН України, УАННП на базі Інституту економіки та нових технологій ім.Ю.Кравченка та за участі Комісії НАНУ з розробки наукової спадщини академіка В.І.Вернадського, вчених міста й України.

Тож Кременчуччина і Полтавщина в цілому має всі підстави пишатися тим, що вони чають пряме відношення до особистості геніального вченого - В.І.Вернадського, якого доля дов'язала з цією благодатною землею. Саме у Кременчуці спільно зі своїм вчителем З.В.Докучаєвим В.І.Вернадський займався вивченням ґрунтів Кременчуцького повіту та здійснює археологічні дослідження з літа 1890 р. Ми маємо всі підстави пишатися тим, що саме тут, на Полтавщині, В.І.Вернадський наблизився до формування того етапу активно-еволюційної думки новітнього часу, яка ввійшла в історію світової культури під іменем "руський космізм". Філософія "руського космізму" ставила вирішення проблем земного світу з залежність від становища людини у космосі. У фокусі філософії космізму - не тимчасові соціальні суперечності й труднощі, а універсальні космічні перспективи. Вона відшукувала шляхи перетворення не зовнішніх рис і навіть не духовного змісту, а самої природи людини. На цій основі космізм доручає людині місію глобального космічного масштабу. Головна пінність філософії "руського космізму" полягає в тому, що ним був запропонований гранично широкий - космічний - погляд на людину й суспільство: людина й суспільство визначають самих себе через ставлення до природи, до космосу. Соціальні, економічні та шші форми буття, міра людяності людини визначаються тим, наскільки люди усвідомлюють свою відповідальність за світобудову. Ці ідеї були сформульовані "руськими космістами" надовго до того, як людство практично відчуло на собі увесь тягар екологічних та інших глобальних проблем. Ідеї космізму мали значний вплив на світогляд В.І.Вернадського. Саме на Полтавській землі він розвинув ці ідеї, поглибив їх і сформулював. І таке переконання «ременчучців не слід поціновувати як "посягання" на роль інших регіонів і України, й Росії, і навіть Франції, Чехії, на територіях яких вчений розвивав свої еволюційні погляди. (Сам З.І.Вернадський констатував, що він вперше зіткнувся з біогеохімічними проблемами 1891 т. коли читав курс мінералогії у МДУ, а працювати над ним розпочав "неухильно й безперервно" з 1916 р.).

Тож зупинимось більш детально на "полтавському" періоді життя вченого. Найголовнішим своїм вчителем В.І.Вернадський вважав В.В.Докучаєва. У 1888 - 1894 рр. З.В.Докучаєв очолював експедицію з дослідження ґрунтів Полтавської губернії, до складу іхої входили молоді вчені та студенти. Серед них був і Володимир Іванович, який брав часту у експедиціях з 1882 р. (у Нижньому Новгороді). Протягом багатьох років штаб-гзартира В.В.Докучаєва знаходилась у Нових Санжарах Кобеляцького повіту в будинку гозака С.Півня, в якому мешкали і працювали В.І.Вернадський зі своїм учителем. (На думку професора А.Н.Тюрюканова, саме в цьому будинку відбулася перша розмова двох вчених дро живу речовину). Наукова розробка цієї ідеї тісно пов'язана з Полтавською сільськогосподарською дослідною станцією імені М.І.Вавилова, де на меморіальній дошці, встановленій біля входу, викарбуване й ім'я В.І.Вернадського. Під час роботи експедиції було проведено всебічне дослідження ґрунтів губернії, складена перша в Росії 10-верстова мала ґрунтів Полтавщини, зібрано колекції ґрунтів, гірських порід, викопної фауни та гербарії.

Слід відзначити, що частина зразків ґрунтів, зібраних на Полтавщині експедицією З.В.Докучаєва, увійшла до колекції ґрунтів, які демонструвались у Парижі на Всесвітній заставці до 100-річчя Великої французької революції 1889 р. й одержали Золоту медаль з дрисудженням В.В.Докучаєву ордена "За заслуги по землеробству", а також на Всесвітній Колумбовій виставці в Чикаго 1893 р. На основі численних досліджень, проведених

головним чином на Полтавщині, В.В.Докучаєв написав книгу "Наші степи колись і тепер", і також за його ініціативою 1891 р у м.Полтаві було засновано Природничо-історичний музеї (тепер обласний краєзнавчий музей), основу колекції якого склали знахідки В.І.Вернадського. Наприкінці 1890-навесні 1891 рр. між В.В.Докучаєвим та В.І.Вернадським велось листування з питань обробки матеріалів Полтавської експедиції. При підготовці Володимира Івановича до роботи у Кременчуцькому повіті у вересні 1891 р. В.В.Докучаєв писав йому: "Майте на увазі, що зразки, знайдені Вами у Кременчуцькому повіті, зі списку мають надійти до Полтавського музею. Такою є моя умова із земством"⁴. Наприкінці 1890 г В.І.Вернадський розпочав дослідження ґрунтів Кременчуцького повіту, звіт про яке був виданий ним 1892 р. Саме тут він вперше, за 20 років до визнаного авторитету К.К.Гедройна, відкрив сутність процесів засолення ґрунтів⁵. (Під час першої Міжнародної науково-практичної конференції з питань впровадження ідей В.І.Вернадського в освіту] м.Кременчуці було встановлено меморіальну дошку В.І.Вернадському і В.В.Докучаєву).

На полтавській землі В.І.Вернадський за завданням Полтавського губернсько-земства вивчав будову Висачківського пагорба, розташованого у річковій долині, поблизу місця злиття річок Удаю, Сули і Сулиці. А поблизу села Гінці Лубенського повіту він в розкопках палеолітичної стоянки прадавньої людини. Це була рідкісна робота, яку дуже поцінував сам В.В.Докучаєв.

За свідченням доньки В.І.Вернадського - Н.В.Вернадської-Толль, батьки дружини вченого - Н.Є.Старицької жили в Полтаві по вул. Інститутській (пізніше вул.Келіна, а нині - Першотравневий проспект) у великому двоповерховому будинку. З 1910 р. дружка В.І.Вернадського зупинялася у брата Наталії Ігорівни - Георгія Ігоровича Старицького ж вул. Познанська гребля (нині вул.Володарського). (Принагідно зазначимо, що до 125-річчя В.І.Вернадського на цьому будинку було встановлено також меморіальну дошку). **Тож** Володимира Івановича єднати з Полтавщиною і родинні зв'язки, й наукова та громадські діяльність.

Саме на полтавській землі прийшло до вченого філософське узагальнення проблеми живої речовини. Тут він створив основи вчення про біосферу, сформулював поняття міри і виміру - "жива речовина" та визначив роль живої речовини у формуванні біосфери : центральним положенням у ній людини, її розуму, діяльності. Особливо плідно вченні працював на своїй дачі влітку 1913 р. Син В.І.Вернадського Г.В.Вернадський писав згодом "Цим літом мої батьки знімали будиночок у селі Шишаки у адвоката Красовського"⁶. Вд також повідомляв, що тоді ж було започатковано будівництво власної дачі, ЛЮ розташовувалась на Бутовій горі. Будувати її допомагали місцеві жителі, а керівництві будівництвом здійснював Л.Т.Сердюк. Він користувався кресленнями, виготовленими полтавським архітектором В.Кричевським, тим самим, котрий проектував приміщення Полтавського губернського земства (пізніше краєзнавчий музей). Це є символічним знаком, адже ми пам'ятаємо, що В.І.Вернадський спільно зі своїм учителем В.В.Докучаєвим б-ї засновником цього найстарішого в Україні музею і все життя опікувався ним, допомага експонатами, надавав наукові консультації. Садиба ж Вернадських нагадувала поселення українця. Огороджена вона була селянським тином, на якому розвішували глиняні глек? Біля вікон квітували соняхи та мальви. Поряд височіли пірамідальні тополі, посаджені власноруч Володимиром Івановичем. Чотири з них до цього часу, наче вартіві, охороняють місце, де тоді була дача, аби вона знову відродилася.

"Влітку (1889 - 1918), за винятком майже щорічних поїздок за кордон та польова роботи з мінералогії ... , ми жили в Полтаві і Полтавській губернії, де мешкати батьки між дружини і де в мене був маленький хутирець на Пслі побіля Шишак", - так писав син Володимир Іванович⁷. Дача так і називалася - "Бутова кобила", у зв'язку із певною схожістю частини гори з головою кобили. Листи із Шишак В.І.Вернадський підписував "Бутова кобила" або "Ковиль-гора" (праворуч від будинку височів курган, порослий ковилою). У Шишаках вчений не тільки відпочивав, але й багато працював над біохімічними проблемами вчення про живу речовину та біосферу. Минуть роки і, пригадуючи цей період свого життя.

і зш напише: "В Шишаках на "Кобилі" в лісі я працював з великим натхненням. Я з'ясував для себе головні поняття біогеохімії, значні відмінності біосфери від інших оболонок Землі, кновне значення у ній розмноження живої речовини"⁸.

Влітку 1916 р. у Шишаках В.І.Вернадський розпочав писати книгу про роль живих істот у геологічній історії Землі, якій дав назву "Жива речовина в земній корі та її геохімічне шачення", але в процесі роботи змінив назву на "Жива речовина", під якою ця книга й була ждана 1978 р. і під якою вона стала відомою у всьому світі. Сьогодні вона приваблює ще 5дше вчених-науковців своїми оригінальними й гуманістичними висловами про те, що [восфера не є неподільною зоною життя, від якої походить людство. У цих розробках ІВолодимир Іванович був першим. Найсуттєвіша корекція сталої наукової картини світу, у [жги не відводилось місця життю, з'явилася В.І.Вернадському як одкровення та відкриття збитку 1917 р. також у Шишаках, у природній лабораторії духу. Власне кажучи, все його —ення про живу речовину, про біосферу, нові, впроваджені ним поняття-терміни, на зразок "ЗСЮДНОСП життя", " тиск життя", "швидкість життя" тощо були розроблені ним саме цим адом. Л.Гумільов писав, що "Те, що було нашеане В.І.Вернадським у Шишаках на сорока сторінках розграфленого паперу властивим йому щільним, вишуканим почерком, не зановило ще курсу геохімії чи біогеохімії. Але там було закладено основи нових надій, ! звникав новий світогляд, який привертав увагу не тільки геологів".

Наприкінці листопада 1917 р. В.І.Вернадський приїхав до Полтави. Цей приїзд був шез'язаний із жовтневим переворотом. Справедливо остерігаючись репресій з боку нової шаді (він, як і все керівництво кадетів, виступив проти радянської влади), був змушений «їхати з Петрограда в Україну. Про це він згадував: "Під час від'їзду 1917 р. ... я був •евречений більшовиками до Кронштадту".⁹ Але під час перебування у Полтаві Володимир і лаяович проводив активну творчу роботу, поєднуючи її із науково-організаторською лхтльністю. За його свідченням "б>з увесь час в тісному контакті із земським **Болтавським** жеродничо-історичним музеєм з початку його заснування і в ньому науково працював...".¹⁰ В березні 1918 р. при музеї (нині Полтавський краєзнавчий музей) В.І.Вернадський заснував ВЕсдтавське "Товариство любителів природи" і став першим головою його правління: Лс-зробив статут товариства, передбачаючи, іцо воно об'єднає широкі верстви населення, •сіх, хто не байдужий до питань теоретичного й практичного природознавства, хто вивчає хгроду свого краю. Слід відзначити, що до складу товариства увійшли й представники Полтавського комітету кадетів. Загалом воно об'єднувало понад 100 осіб. У списку бачилися сам В.І.Вернадський, поряд з ним його донька Ніна Володимирівна, брат дружини ІГ.б.Старицький, орнітолог М.І.Гавриленко, завідувач Полтавським музеєм, секретар -сзариства В.Ф.Ніколаєв, працівники музею - ботанік С.О.Іллічевський, завідувач шгологічною станцією Полтавської сільськогосподарської дослідної станції ОЗ.Знаменський, донька письменника В.Г.Короленка - Софія Володимирівна та ін.

У робочих нотатках про завдання товариства В.І.Вернадський пише: "В основі явдань товариства чи гуртка повинне лягти, в тісному зв'язку з музеєм - вивчення природи Полтавщини, те знаряддя, яке обумовлює всю організацію таких товариств".¹¹ 1918 р. асбулося чотири зібрання членів товариства - 18 березня, 20 квітня, 18 та 26 травня. Саме тут 26 травня вчений вперше висловив і оприлюднив свої біохімічні ідеї, а вже 30 травня 48 року він їхав до Києва, на запрошення колеги (і по партії, і по роботі в уряді) [МІ.Василенка. Результатом співпраці В.І.Вернадського та М.П.Василенка стало заснування Тжгаїнської Академії Наук як державного органу, а не лише як зібрання вчених. На жаль, лтхля від'їзду Вернадського Полтавське товариство шанувальників природи припинило зс-ю діяльність. Один із дописувачів Володимира Івановича писав йому 19 серпня 1918 р.: "Громадське життя в Полтаві ... завмерло... Товариство любителів природи також без тебе яедного разу не збиралось. Боюсь, що без тебе воно виявиться зовсім нежиттєздатним".¹²

Слід відзначити, що, незважаючи на всепоглинаючу зайнятість вченого проблемою Жгзої речовини у період його "полтавського життя", він активно вивчав українську мову, сто що знаходимо запис у його щоденнику, дагований квітнем 1918 р.: "З Ніночкою, коли

гуляю, розмовляю українською. Я відчуваю, що роблю успіхи... Вважаю дуже великий-в позитивним явищем відродження української мови - дуже великим...".¹³

Насамкінець, В.І.Вернадський підтримував зв'язок з Полтавою, із обласним краєзнавчим музеєм до останніх років життя. Вчений надсилав до музею свої праці, а кол? над музеєм нависала загроза розформування, то й захищав його.¹⁴ Комплексні дослідження природних умов Полтавщини, проведені В.Г.Вернадським під керівництвом В.В.Докучаєв вагомо збагатили вітчизняну та світову науку. Саме на Полтавській землі у В.В.Докучаєв виникла ідея про найтісніші зв'язки між ґрунтом та іншими природними компонентами - рослинністю, тваринним світом, температурним режимом і режимом вологості, яку дал: розвинув В.І.Вернадський, об'єднавши у єдиний ланцюг тоді ще розірвані органічний світ . "косну природу" (термін В.І.Вернадського, адже назву "мертва" природа він не поважав, "біокосною речовиною" - ґрунтом. На Полтавській землі сформувалась творчг співдружність двох великих учених, зародились і одержали всесвітнє визнання вчення пре ґрунти, про біосферу та її закономірний розвиток - ноосферу.

Сьогодні можна по-різному сприймати концепцію ноосфери, проте слід водночіс враховувати, що, виступаючи з вимогами нового мислення, В.І.Вернадський постійж наголошував на відповідальності людини за свої дії та вчинки, де головним має бути *ВІ* тимчасове, а вічне. Він вважав його вищим понад усе і намагався віднайти його у вільній думці, у науковій творчості, які підпорядкував головному сенсу свого життя - служінню науці.

Сам В.І.Вернадський, розмірковуючи над питанням про роль особистості в істот" наукової думки, про роль вченого у науковому пошуку та у створенні наукових шкці зокрема писав: " У науковій творчості завжди мають діяти окремі особистості, які в своєму житті або в даний момент є вищими серед середнього рівня. І ці видатні люди не можуть? бути замінені в більшості наукових відкриттів колективною роботою багатьох"¹⁵ . На нан погляд, унікальна особистість В.І.Вернадського та його внесок у скарбницю вітчизняної й світової культури й науки є підтвердженням розуміння ним ролі видатної особистості в історії, а також зразком саме такої життєвої позиції.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Ничкало Н.Г. Наукові школи, проблеми і перспективи розвитку //Проблеми та перспективи формуван-в національної гуманітарно-технічної еліти: Збірник наукових праць і За ред. Л.Л.Товажнянського т О.Г.Романовського. - У двох частинах. - 4.1. - Харків. 2002. - С. 34; 2. Вернадский В.И. Письма о высок*-образовании в России // Вестник воспитания. - 1913. - № 5; 3. О праздновании 140- летия со дня рожден-» В.И.Вернадского. Постановление Верховной Рады Украины. - К., 2002; 4. Полтавський краєзнавчий: стор.-с- історії та колекції. - Збірник наукових праць /відп. Ред. Білоус Г.П. - Полтава, 1991. - С. 11; 5. Травлев А.Г_ В.И.Вернадский и почвоведение // Экология и ноосферология. - 1995. - № 1-2. - Т. 1; 6. Наш рідний Крафєј Сторінки про вчених - ботаніків, генетиків, інших природознавців та їх зв'язки з Полтавщиною. - Полтазь. 1991. - С. 20; 7. Полтавський краєзнавчий: сторінки історії та колекції. - Там само. - С. 10; 8. Наш рідний кргх - С. 20 - 21; 9. Документи з історії центрального пролетарського музею Полтавщини: 36. док. /Упорядіж Супруненко О.Б. - Полтава, 1993. - С. 19; 10. Полтавський краєзнавчий: сторінки історії та колекції. - С. 33І П. Там само; 12. Документи з історії центрального пролетарського музею Полтавщини. - С. 10; 13. Наш ріднш край. - С. 20; 14. Федоренко С.М., Ігнатенко О.О. Використання краєзнавчого матеріалу на лекціях з кург» "культурологія" //Імідж сучасного педагога. - Полтава, 2003. - № 5-6; 15. Вернадский В.И. Труды по исторгал науки в России. - М.,1988. - С. 88.